

Någon har skrivit "Kökar" i snön på en vägschild i Karlby

KULTURTURISM PÅ KÖKAR

Lägesrapport 26 januari 2006

FÖRORD

Kökar hembygdsförening har fått beviljat ett Mål 2-projekt för åtgärd inom område företagsutveckling och rådgivning enligt beslut den 7 december 2005. Vi skall för dessa medel utveckla kulturturismen på Kökar genom att:

- arbeta med attityder, nätverk och varumärke,
- utveckla Kulturveckan och Franciskusfesten samt skapa ett nytt evenemang.

Projektet ska vidareutveckla Kökars småskaliga besöksnäring och förlänga turistsäsongen. Det ska öka antalet gästnätter och dagbesökare samt se till att Kökars sevärdheter blir väl iordninggjorda, synliggjorda, förklarade och marknadsförda.

Projektet har raskt skridit till verket, bildat en styrgrupp och beslutat att, noggrant intervjua de flesta på Kökar som bedriver verksamhet inom turism, kultur och service, summa 28 personer, för att förstå vilka möjligheter och svårigheter som tycks finnas. Resultatet är denna rapport som du håller i handen.

Vi har bett kökarbor komma till ett möte i Kökar i kväll för att diskutera rapporten och dess rekommendationer. Efter detta möte förstår vi hur viktigt projektet är, och att det är på rätt väg.

Styrgruppen för Kökar kulturturism den 26 januari 2006

Ulla Finneman

Katarina Gäddnäs-Karlsson

Dan Holmström

Bo Ponthin

Sylvia Sundström

INNEHÅLL

1	SAMMANFATTNING.....	4
2	KÖKAR.....	5
2.1	Geografi	
2.2	Historia	
2.3	Näringsar	
3	TURISM.....	8
3.1	Varumärket Kökar	
3.2	Sevärdheter	
3.3	Besökare	
3.4	Utbud	
4	KULTURTURISM.....	18
4.1	Definition	
4.2	Kulturturism på Kökar	
4.3	Kökars kulturliv	
4.4	Utvecklingsmöjligheter	
5	REKOMMENDATIONER.....	24
6	KÄLLOR.....	25

1 SAMMANFATTNING

I sammanlagt 28 intervjuer med företagare, politiker och kulturarbetare har vi fått mycket positivt gensvar på detta projekt och en stor öppenhet kring utmaningar, siffror och planer. Vi har fått ta del av många idéer, stora möjligheter och en viss portion svårigheter.

Turismen har mycket stor betydelse för Kökar. 45.000 besökare årligen för med sig 1,5 miljoner euro i direkta intäkter och står för 30-50 årsarbeten.

Trots detta kännetecknas turismen av svag marknadsföring och inaktiv försäljning, vilket leder till en alltför stor del ”endagsturister”.

I stort sett alla sevärdheter på Kökar kan definieras som ”kulturturism”.

I Ålands Turismstrategi 2003-2010 står:

”Attraktionskraften hos en destination är summan av alla dess beståndsdelar, innefattande utbudet, kvaliteten, naturen, service, öppettider och den allmänna bilden av samhället.

En destination med hög destinationskraft säljer sig själv.”

En turismstrategi för Kökar kan ha som mål att bibehålla eller rentav minska mängden ”endagsturism” och samtidigt öka mängden ”flerdagsturism”, alltså att öka kvaliteten och upplevelsen och längden på kökarbesöket, vilket innebär en satsning på kulturturism och ett behov av:

- förbättrad lokaltrafik;
- samverkan kring varumärket ”Kökar”, gemensam marknadsföring, bokning och paketering;
- att utveckla våra sevärdheter.

Det är inte hembygdsföreningens roll att besluta om Kökars gemensamma strategi, men det här projektet kommer att satsa på att:

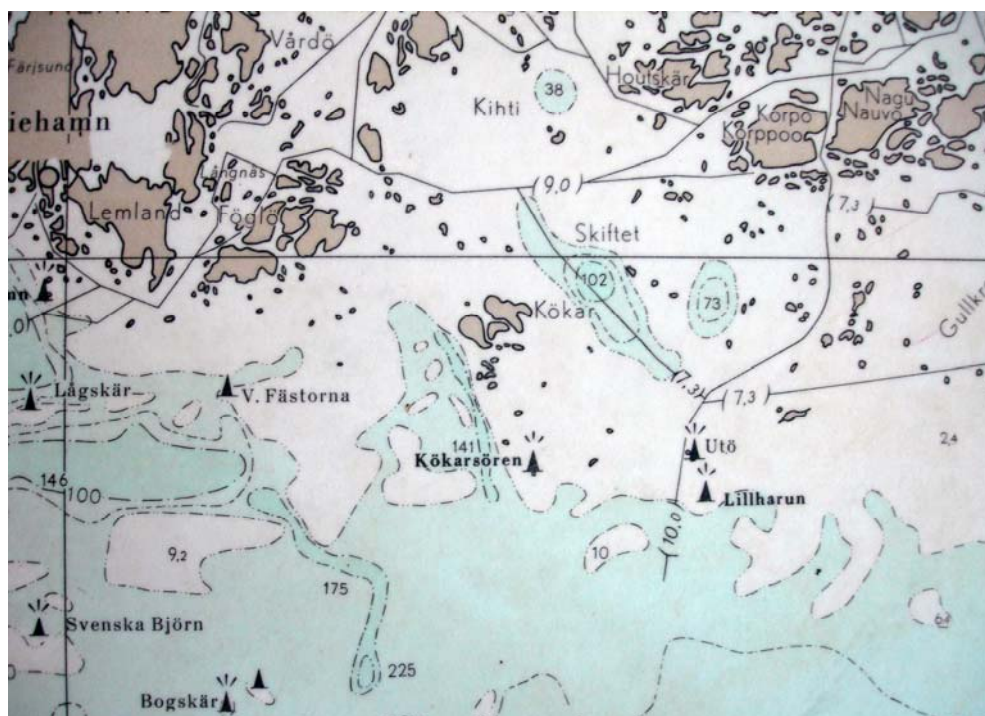
- 1 Utveckla Fransiskusdagarna kring ekumenik, historia och miljötänkande;
- 2 Skilja Kulturveckan – som med fördel kan höra ihop med ”Forneldarnas natt” i slutet av augusti och därmed bidra till att förlänga turistsäsongen – från hantverkardagarna, som bör bli en eller flera lokala marknadsdagar i juli;
- 3 Ge stöd till drama, musik och framförallt fiolspelet;
- 4 Skapa en lokal bokningscentral på Kökar, som marknadsför ”Kökar”, styr turismen till det som vi vill, stöder försäljningen och som kan boka logi, guider och båtar;
- 5 Göra i ordning Otterböte så man hittar dit och förstår vad det är;
- 6 Bjuda in till en tänkarstuga om vinterturism på Kökar.

2 KÖKAR

2.1 Geografi

Kökar ligger ytterst mot Östersjön, i kanten av det skärgårdshav som både förenar och skiljer Finland och Åland. I väster sträcker sig Käkarsfjärden 10 sjömil till Föglö, i norr leder ett band av större och mindre skär och kobbar till Sottunga, mot öster breder Skiftet ut sin vida vattenyta mot Korpo, Nagu och Åbo i Egentliga Finland. Skärgården i söder leder via öar som blir mindre, kalare och kargare ju längre ut man kommer, till de gamla fiskelägena Ören och Mörskär på fyra landmils avstånd från huvudöarna. Sedan svallar Östersjön fritt ända ner till Gotland och Tyskland.

Kökar är stort, 1.200 öar, holmar och skär på en yta av cirka 37 x 37 kilometer – 20 x 20 sjömil. Naturen är karg och storslagen. Här är typiskt havsklimat med tidig och kall vår, torr och solig sommar, regning och stormig höst och kort och mild vinter. Snö bara några månader, från början av januari till mitten av mars, då den hastigt smälter bort. Isen lägger i början av februari. Första veckan i april går strömhålen upp och i mitten av månaden sker själva islossningen. I slutet av april är skärgården isfri. Under blida vintrar fryser inte de stora havsfjärdarna runt Kökar, mycket kalla vintrar bildas fast is ända ut till de yttersta skären redan i januari.

Vattnen runt Kökar

2.2 Historia

Kökar har en anmärkningsvärt rik historia. Lämningar finns ända från bronsåldern med bronsåldersboplatsen Otterböte och ett stort antal skärvstensrösen. Den medeltida farled som finns beskriven i "Kung Valdemars jordebok" gick förbi Kökar och i slutet av medeltiden låg här ett fransiskankloster. På 1200-talet fanns här tretton gårdar, på 1500-talet sextio gårdar i fem byar.

Kökar drabbades hårt av Stora och Lilla Ofreden. Den gamla klosterkyrkan som förfallit byggdes åter upp i 1700-talets slut. Från första världskriget finns lämningar av ryska befästningar, från andra världskriget dito finska.

Genom sitt läge ytterst i havet med hårda levnadsvillkor har Kökarborna utvecklat en egen kultur med särpräglad dialekt och ett rikt musikarv.

Jorpes Nenne

2.2 Näringar

Tidigare var fiske och boskapsskötsel de viktigaste näringarna. Med strömmingsfiskets tillbakagång efter andra världskriget övergick man till på 1950-talet till mjölkproduktion. De senaste tjugo åren har Kökar satsat stort på turism. I dag finns 30 företag i Kökar varav 1 jordbruk, 3 industrier, 8 byggföretag och 9 inom handel och hotell.

Kommunens skatteintäkter uppbärs i storleksordning från 1) de kommunalt anställda inom administration, skola, vård och övrig service, och 2) sjömännen (skiftande skattesatser beroende på var fartygen är flaggade). Turismens ekonomiska betydelse framgår av kapitel 3.4 nedan.

Bofasta och fritidsboende

Kökar har för närvarande 304 invånare fördelade på 140 hushåll i sju byar. Här finns grundskola med 33 elever, medborgarinstitut, bibliotek med 8.800 boklån per år, hälso- och sjukvård, daghem och servicehem. Här finns 137 yrkesverksamma personer. De vuxna kökarbornas genomsnittliga skattepliktiga inkomst 2005 är drygt 4.000 euro.

Det finns 257 fritidshus vilket innebär att antalet fritidsboende är minst 500 personer – fler än Kökars bofasta befolkning. Det är personer som har nära anknytning till Kökar.

Förbindelser

Till Kökar kommer man med färja från Långnäs på fasta Åland, 2 ½ färjtimmar, 3-6 avgångar per dag. Från Åbo är det knappt två timmars bilfärd till Galtby på Korpo och sedan 2 ¼ färjtimmar till Kökar, 2-3 avgångar per dag.

3 TURISM

3.1 Varumärket Kökar

På Åland skyltas Kökar som "Långnäs", i Finland som "Åland"

"Attraktionskraften hos en destination är summan av alla dess beståndsdelar, innefattande utbudet, kvaliteten, naturen, service, öppettider och den allmänna bilden av samhället. En destination med hög destinationskraft säljer sig själv".

Ålands landskapsstyrelse Turismstrategi 2003-2010

Vad står "Kökar" för?

När jag intervjuar företagare, politiker och kulturarbetare på Kökar får jag många olika svar på vad Kökar står för, vad namnet "Kökar" är laddat med, Vanligast är:

- 1 Naturen
Helt annorlunda, yttre havsbandet, långt bort, kargt, det är så mycket skärgård det kan bli, mitt i havet, öppen fri sikt, ingen skog, urberget, klipporna, ytterst i havet
- 2 Historia
Rik historia, levande historia, historien har format Kökar till något annorlunda än Åland, från säljare till Fransiskus, att så mycket kan ha hänt i ett så litet samhälle
- 3 Människor
Utskärs öbor, här finns rum för verklig originalitet, en stark kultur, inga kopior, starka, fria människor, vänlighet, gästfrihet, öppenhet

Hemsidor

Kökar marknadsförs inte som ett eget begrepp. Om man söker på ”Kökar” på Google får man upp:

1. Kökar kommun (<http://www.kokar.aland.fi>)
2. Havspaviljongen (www.havspaviljongen.com)
3. Fotografen Sten-Anders Fellmans flygfoton (<http://flyul.se/bildbank/kokar/kokar.htm>)
4. Brudhäll (www.goaland.net/brudhall/)
5. Sjöfartsverkets skärgårdstrafik, ruten Pargas-Kasnäs-Kökar
6. Arbeta och bo på Åland (www.komhem.nu/kommunerna/kokar.html)
7. SuperTravelNet (www.supertravelnet.com/maps/?country=158_5009_7)
8. Kökar hembygdsförening (www.kokarmuseum.fi/cms/page.php)
9. Kung Valdemars segelled (www2.ab.lst.se/valdemar/route/aland/kokar/index.html)
10. Archipelago (en svensk familjs privata hemsida om öar de tycker om att segla till)

Den första länken är kommunens hemsida på svenska och finska. Startsidan säger visserligen att Kökar har en säregen natur men sedan kommer meddelande om sophantering, efterfrågan på bostäder, utlysning av lediga jobb och information till vattenabonnenter. Här finns annars utmärkt allmän information, Kökar kommun, sevärdheter, gula sidan, service (företag) och en kalender och länkar till Skärgårdstrafiken och till turistföretagen. Det huvudsakliga intrycket är dock att sidan är till för kökarborna.

Några av turistföretagens hemsidor kommer tyvärr inte upp förrän mycket långt ner på listan, t ex Sandvik (www.sandvik.aland.fi) och Klobbars (www.klobbars.fi/), liksom inte heller Kökar Kultur (www.kokarkultur.com).

Det finns inget sätt att få rese- och aktivitetsförslag genom ett t ex skriva in vilka datum man vill besöka Kökar, hur många man är och vilken prisklass man kan tänka sig.

Otto Hojar, turistföretagare på Isakssons stugby i Föglö, säger till Ålandstidningen den 20 januari att ”80 procent av alla nya kunder kontaktar oss per e-post. Resten ringer. Senaste året fick vi bara en enda fråga om att skicka en broschyr per post.”

Flera av turistföretagarna på Kökar bekräftar att hemsidan och e-post är den viktigaste marknadsföringskanalen.

Broschyrer och kartor

Skärgårdsguiden

Skärgårdstrafikens turlista har ett uppslag om Kökar med allmän information och en tabell över hotell, gästhem, camping, restaurangen, båtar, sevärdheter och service. Sedan annonserar Kökarföretagen på fyra olika platser i broschyren.

Service Åland

Kartan Service Åland 2005 från juniorhandelskammaren har på ena sidan Marhamn med annonser, på andra sidan Åland med annonser. De enda som annonserar utanför Marhamn är Geta kommun, Soltuna i Geta, Ålands Idrottscenter och Hugo Andersson i Tosarby.

ÅLAND – Tusentals öar. Fyra årstider. En stark upplevelse

Turistförbundets 90-sidiga broschyr för år 2006. Visserligen finns Kökar uppslaget med på stor flygbild på sidorna 4-5, men det står inte att det är Kökar. Först på sidan 16 skärgården i uppslaget ”Pröva det åländska alternativet till pendeltåg” nämns Kökar i en liten bild på Brudhäll. Sedan ett hopp till sidan 27, där Hellsö gästhamn är med på uppslaget ”Hamnar för finsmakare. Vikar för livsnjutare”. I övrigt inga annonser från Kökar.

Vackra , härliga, roliga Åland

Ålandsresors 80-sidiga broschyr för 2006. Kökar nämns först på sidan 16 genom cykelpaketet ”Södra skärgårdsturen”. Vi är inte med i kalendern på sidan 22. På sidan 28 finns ett programförslag för gruppresa, ”Södra skärgårdsvägen till Åland – 3 dagar”. Cirka 16 timmar spenderas på Kökar (varav 8 sovande).

Kökarbroschyr

Vår egen 8-sidiga presentation från år 2004 med bilder av Gabriella Nordlund. På svenska, finska och engelska. Trevlig, snygg, lite rörig karta, behöver uppdateras vad avser några detaljer.

Den bästa presentationen av Kökar – skam vore väl annars?

3.2 Sevärdheter

Otterböte

Kökars äldsta sevärdhet ligger högt, i dag 40 meter över havet. 4.000 år f Kr höjde sig öarna första gången över havet och omkring 1.000 f Kr bodde här säljägare i nio runda hyddor. De har lämnat efter sig fyra högar med skrädor, en hög med skärvstenar, en stensättning och en brunn. Totalt har man funnit 25.000 skärivor från kärll med karakteristisk dekor av breda ränder, som ”fingerfåror”.

”Väggarna kan ha varit flätade med lerklining eller utgjorts av snett uppåtriktade spiror, täckta med sälhudar i stil med lappkåorna. Avfallshögar med krukskärvor och ben – mest säl, men även fågel – talar om livsbetingelserna. Om kvinnligt skönhetsinne talar lerkruksbitarna, där man känner grova fingertopps smekning över ett yttre lerskikt till den färdiga krukan, vilken gjorts av på varandra lagda ringar av trimmad lera. Det är en dekor som man känner igen från etruskiska gravar, t ex i Cerveterare. Det vore en förnämlig turistartikel om nutida kökarkvinnor toge upp denna grova krukstillverkning.

Att stå på Otterböte över denna boplats är eljest en oförglömlig upplevelse. Igen är man mitt inne i en grekisk drömformel av getnagda berg, dalsvackor med violett eller grönspretigt ris där Pan och nymfrer kan dölja sig och så Poseidons kungsblå hav med vita brott och vita segel och vita fåglar runtom. Havet lever, luften lever, ögonblicket lever i intensivklarhet och sval bortryckthet.

Valdemar Nyman: På åländska vägar (1980).

500 meter norr om Otterböte finns vid vägen en liten parkering med en sevärdhetsmarkering. En pil visar till en rösad led som går upp till boplatsen, där en flagnad skylt ger knapphändig information.

Kökars egen arkeolog Kenneth Gustavsson har både forskat och skrivit om Otterböte, t ex *Otterböte. New Light on a Bronze Age Site in the Baltic*, Stockholm University 1997.

Åtskilligt kan göras här: väderbeständiga informationstavlor vid vägen och vid boplatsen; gratis informationsblad med kartskiss; bättre vägmärkning som helst fungerar även i mörker (då Forneldarnas Natt firades här en mörk augustinatt 2004 gick en besökare vilse på Kalen); leden också rösad till Karlby; bandinspelad information för synskadade; en skiss eller modell eller teckning av boplatsen så som den kan ha sett ut då säljägarna bodde här; en karta som visar hur lite av Kökar som stack upp ur havet för 3.000 år sedan; en återskapad kruka...

Vindflöjeln på S.ta Anna kyrka

Hamnö, kyrkan och kapellet

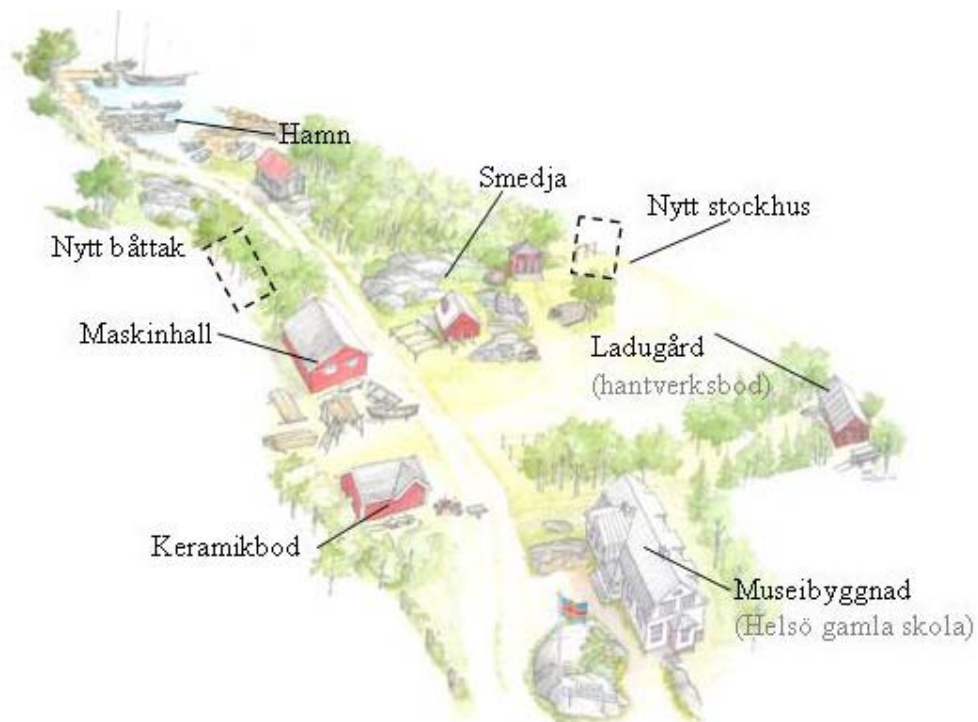
Hamnö är en av de märkligaste platserna i den åländska skärgården med ett hänförande läge mellan himmel och hav, med omfattande lämningar av ett medeltida kloster och med sin vackra kyrka från 1784.

Av kyrkans gästbok kan man utläsa att uppåt 10.000 personer besöker kyrkan och kapellet varje år, varav 1.000 per vecka under juli. Kyrkan ordnar Fransiskusfesten (se nedan) samt 2-3 välbesökta konserter per säsong. 6-7 vigslar anordnas per sommar, varvid ett 50-tal personer bor på Klobbars, Havspaviljongen eller Brudhäll.

Klosterkällaren är ordnad till ett enkelt museum. Det finns en ljuvlig vandringsled över Hamnö till vilken Anna-Maaret Pitkänen-Darmark har gjort en vacker karta. Det finns en utmärkt skrift om Hamnö författad av Kenneth Gustavsson.

Hamnö är inte särskilt välordnad för turister eftersom:

- Kenneth Gustavssons skrift inte finns att köpa
- Anna-Maaret Pitkänen-Darmarks karta inte finns att få/köpa
- Det inte finns ingen ordnad sophantering
- Klosterkällaren är mörk, fuktig och otillgänglig även för unga människor utan några som helst funktionshinder

Kökar museum

Museet som ligger i Helsö gamla skola drivs av hembygdsgörelsen. Ursprunget är Arvid Eklunds gårdsmuseum som ställts i ordning med bilder och föremål som visar Kökars historia, synnerligen välgjort och pedagogiskt med hjälp av fackmännen och kökarvännerna Per-Ove Högnäs och Per Stolpe.

Det finns ett skilt båtmuseum med båtmotorer i körbart skick och en tillbyggnad från 1991 ämnad som jordbruksmuseum. Ett tiotal skrifter av hög kvalitet har utgivits. På museiområdet möts dåtid och nutid, historia och nutid, kökarbor och turister, konstnärer och hantverkare. Där finns en fin smedja och en keramikbod som inflyttade och gästande konstnärer använder. Sommartid finns en guide anställd som lotsar de tusentals besökarna genom museet, barnen har dramaläger i stockhuset och sedan 1991 ordnas en välbesökt hantverkardag varje år, med hantverk, marknad och lokala spelmän. Självstyrelsen firas den 9 juni på museets område.

Befästningarna

Befästningsverken från första och andra världskriget är fascinerande, men egentligen bara nersprängda ruiner, med undantag för en batteriplats. Kenneth Gustavsson är i färd med att skriva en bok om dem och med utgångspunkt i den skulle vi sedan kunna utveckla platsen till en sevärdhet med skyltade leder, utsiktstorn med mera (jämför till exempel med Kungsö). Dock måste allmän väg till befästningarna ordnas.

Skolklass på Källskär

Källskär

Källskär är Kökars nyaste sevärdhet. Det är en holme sydsydväst om Kökar dit man kommer med båt på en timme. Källskär är synnerligen vackert dels på grund av sitt läge med öppna havet i väster och lövskogsklädda holmar och fagra sund i öster, dels på grund av de sällsamma naturformationerna ”Kannan” och ”Vågorna”.

Hit kom den svenske friherren Göran Åkerhielm – kallad ”Greven” av kökarborna – 1958, köpte en del av ön 1965 och byggde ett spektakulärt hus med en lika spektakulär trädgård där han stannade 18 år. 1984 donerade Åkerhielm huset och sin del av ön till landskapet Åland.

På anläggningen vistas dels konststipendiater, dels besöktes av Källskär av cirka 4.000 personer senaste sommar. De allra flesta kom med någon av Kökars två Källskärsturer, vistades ett par timmar på ön och for sedan hem.

Här finns värd och tillsyningsman. Förslitningen är relativt stor, bland annat finns knappt svallgrusvågorna längre, kannan har flera gånger utsatts för allvarlig skadegörelse och Åkerhielms turkiska porslin minskar i antal för varje år.

Evenemang

Forneldarnas natt

Sista veckan i augusti tänds sedan 1992 forneldar i Åboland, Nyland och Ålands skärgårdar. Evenemanget är uppskattat av Kökarbor och besökare, inte minst år 2004 då 700 marschaller tändes på boplatserna på Otterböte bronsåldersboplats.

Kulturveckan

Kulturveckan i Kökar är ett samarrangemang mellan Kökar Kultur och hembygdsföreningen. Under veckan ordnas utställningar och konserter av gästande konstnärer, som avslutas med en hantverkardag vid museet.

De båda evenemangen hänger inte riktigt ihop och attraherar olika målgrupper.

Kökar kyrka

Fransiskusfesten

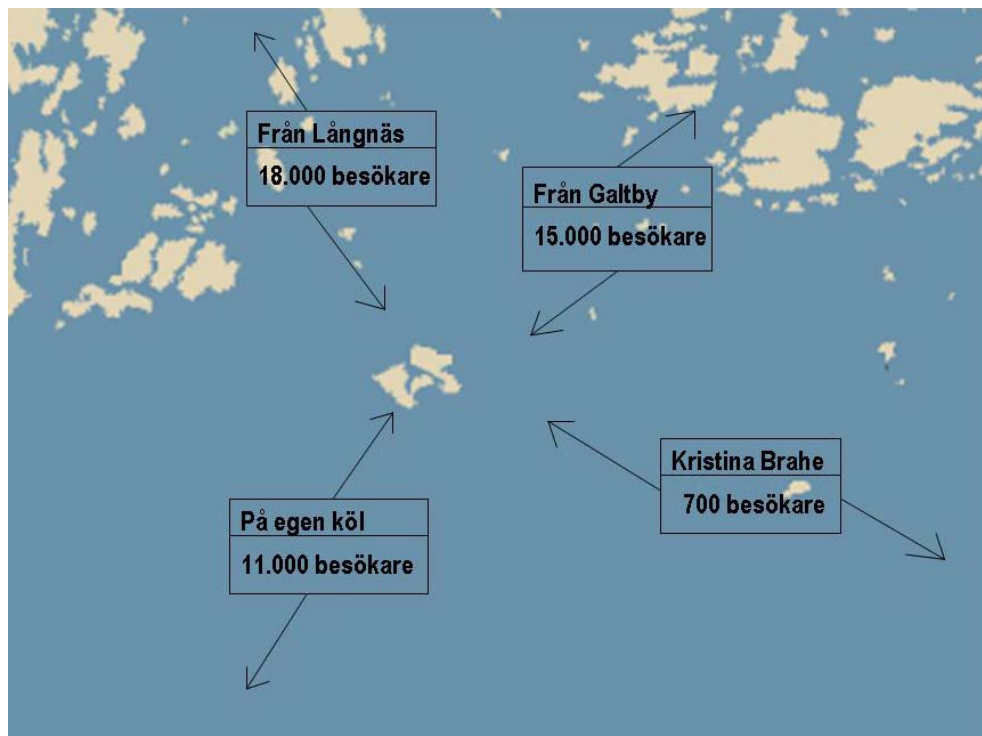
Fransiskusfesten inleds 1979 och betraktas redan som en tradition av kökarbor och pilgrimer, Franciskusfirandet inleds 1979 och betraktas redan som en tradition av kökarbor och av pilgrimer. Det är en märkvärdig, kyrklig, ekumenisk högtid där protestanter och katoliker samlas till gemensam gudstjänst.

År 2005 genomförs festen för 27:e gången med 300 deltagare. En enkät som görs med deltagarna visar följande styrkor, svagheter, möjligheter och hot:

Nutid	Framtid
<p>STYRKOR</p> <p>Den starka festtraditionen, 27:e året i rad, många besökare kommer år efter år. Nya grupper anmälda 2006 från Åbo och Estland.</p> <p>Mycket positiva besökare som vill stanna längre än en dag.</p> <p>De starka relationerna som har byggts upp runt och i festen.</p>	<p>MÖJLIGHETER</p> <p>Det fransiskanska budskapet kan kopplas till dagens miljöfrågor vilket engagerar nya, unga krafter.</p> <p>Kökar kan utnyttja festen som ett kulturturismevenemang, som marknadsföring av "Kökar".</p> <p>Hembygdsföreningen tar över det samlade ansvaret.</p>
<p>SVAGHETER</p> <p>Fransiskussällskapet varken vill eller kan fortsätta (bl a åldersskäl)</p> <p>Kökarborna har kroknat?</p> <p>Dåliga kommunikationer.</p> <p>Dålig logistik (logi, mat, guidning)</p> <p>Dålig information (trycksaker), dålig marknadsföring.</p> <p>Media (har pressen tröttnat?)</p>	<p>HOT</p> <p>Franciskussällskapet är den centrala parten. De "äger" festen, driver och marknadsför den. Kökarborna är gäster och tjänare. Festen fortsätter att ha ungefär samma form som nu.</p> <p>Kökar kapellförsamling har inte kraft och medel att driva utvecklingen. 30-årsjubiléet år 2008 blir den sista festen.</p>

3.3 Besökare

Efter en noggrann analys av Skärgårdstrafikens statistik och turistföretagens egna uppgifter kan man beräkna antalet besökare till Kökar år 2005 till cirka 45.000 personer via följande transportkanaler:

Turistströmmar

Av dessa bor 9.000 i hotellrum och gästhem, 3.000 hyr stugor, 2.000 campar och 11.000 bor i den egna båten. Drygt 8.000 kommer med busscharter.

Vi har flest besökare från Finland, sedan Sverige, sedan Estland – en snabbt växande grupp (c:a 1.800 besökare 2005). Också Föglö märker av en kraftig ökning av baltiska turister (Ålandstidningen 20 januari 2006).

Särskilt glädjande är att de estländska besökarnas konsumtionsmönster förändras: flera olika charterföretag i Estland har beställt måltider till sina bussgrupper sommaren 2006.

Genomsnittliga utgifter efter hemland

(Uppgifter från ÅSUB 2003 för hela Åland, ej specifikt Kökar)

Hemland	Utgift person/dygn	Vistelseid på Kökar (dygn)	Utgifter totalt
Finland	42	5,6	234
Sverige	29	6,9	199
Övriga	46	6,9	316
Genomsnitt	35	6,3	223

3.4 Utbud och intäkter

Vårt utbud är logi, måltider, varor samt tjänster t ex guidning, utbildning och annan service. Till huvuddelen är detta utbud producerat på Kökar.

Intäkterna kan beräknas på två sätt:

Inkomstmetoden – genom att addera de intäkter företagarna uppger.

Utgiftsmetoden – genom att räkna antalet besökare per logityp och multiplicera med de standardvärden som Ålands Turistförbund har angett för besökare i skärgården.

LOGI	Hotellrum	3.000 nätter	
	Gästhem	9.000 nätter	
	Stuga	3.000 nätter	
	Campingplats	2.500 nätter	
	Hamnplats	2.000 dygn	
	Värde med intäktsmetoden	525.000 e/år
	Värde med utgiftsmetoden	700.000 e/år
MÅLTID	Frukost, lunch, middag	16.000 måltider	
	Värde med intäktsmetoden	370.000 e/år
	Värde med utgiftsmetoden	390.000 e/år
VAROR	Inköp av livsmedel & bensin som kan hänföras till besökarna		
	Värde med intäktsmetoden	450.000 e/år
	Värde med utgiftsmetoden	[ej beräknat, men minst detsamma]	
SERVICE	Guidning, utbildning och annan service		
	Värde med intäktsmetoden	40.000 e/år
	Värde med utgiftsmetoden	[ej beräknat, men minst detsamma]	
	Summa direkta intäkter av turismen		
	Värde med intäktsmetoden	1.395.000 e/år
	Värde med utgiftsmetoden		1.580.000 e/år

Fördelat på de 304 kökarborna är alltså de direkta turismintäkterna omkring 5.000 euro per år (!).

Till detta kommer det indirekta värdet av turismen, alltså att banker, affärer, byggföretag lever på turistföretagarna. Den effekten har inte beräknats här, men Ålands Turistförbunds beräkning är att 23% av ålänningarna indirekt är sysselsatta tack vare landturismen. Sysselsättningseffekter inom turismbranschen är större än inkomsteffekterna eftersom det är en personalintensiv tjänstenäring. Minst samma siffra gäller för oss, alltså uppstår 30-50 årsarbeten på Kökar genom turismen.

4 KULTURTURISM

4.1 Definition

Elisabeth Palamarz vid Museibyrån skriver i ”Kulturarvsutredningen 2003” följande om kulturturism:

”Genom att utveckla kulturarvet som resurs för turism, fritid, rekreation och bättre boendemiljö kan kulturförvaltningen i dag främja samhällliga ekonomiska intressen. Olika marknadsekonomiska undersökningar visar också vilken roll kulturarvsverksamhet kan spela för skapandet av nya arbetsplatser och för arbetsmarknadsutbildning. Marknadsföringen bör i första hand riktas mot besökarna utifrån men den bör även beakta den lokal befolkningen. Om Åland skall marknadsföras inte bara med hjälp av sin natur utan också med stöd av kulturmiljöer och kulturarvet kommer både kulturmiljöerna och kulturarvet så småningom att betraktas som strategiska resurser för utvecklingen av turistnäringen. Åland har ännu så länge inte lärt sig använda alla de marknadsekonomiska potentialer som ligger i det egna kulturarvet i likhet med t ex Gotland eller Bornholm. Den turistundersökning som Taloustukimus genomfört 2001 på Åland, på uppdrag av Ålands Turistförbund, visar att bland de absolut populäraste sysselsättningar som hör till en Ålandsresa var:

- att besöka olika sevärdheter
- att besöka museer

Samtidigt var naturen (med andra ord l a n d s k a p e t) den viktigaste orsaken till att besökaren valde Ålands som resmål.”

Av UNESCO:s skrifter om kulturturismen kan man bland annat se att:

- kulturturism måste ha en stark lokal förankring i kulturmiljöer
- man skall ta reda på turisternas egna kulturella preferenser (veta vad de söker / behöver / förväntar sig uppleva?)
- man skall studera slitageeffekter
- man ska se skillnad på lätt mätbara som t ex inkomster, arbetstillfällen, infrastruktur m m, och svårt mätbara effekter som t ex slitage, bevarandegrad...
- man ska se skillnad på hållbar kulturmiljö och hållbar naturmiljö.

4.2 Kulturturism på Kökar

Om vi utifrån ovanstående ganska svävande beskrivningar av frågar oss vilka av Kökars sevärdheter som faller under rubriken ”Kulturturism”, finner vi att:

Hamnö	Ja
Museet	Ja
Befästningarna	Ja

Källskär	Ja
Forneldarnas natt	Ja
Kulturveckan	Ja
Fransiskusfesten	Ja

Svar: alla är utan tvekan av kulturturistisk art.

4.3 Kökars kulturliv

Kökar har ett rikt kulturliv, med teater, musik, bildkonst och hela 8.000 boklån per år (26 böcker per invånare/år).

Kökar kultur rf

Kökar gästas också av konstnärer utifrån, främst organiserat genom Kökar Kultur rf, som sedan 1992 har haft 1.000 konstelever från Konstakademien och Konstindustriella Högskolan i Helsingfors, 100 elever från Teaterhögskolan (som brukar komma ut på sin introduktion) samt fotograflinjen på Åbo Konstkola, som elever på kurs i Kökar.

Gästateljén i Väster i Sundet

Det finns en gästateljé i gamla Hälsogården som används av 20 konstnärer per år, den första kommer från Yttre Hebriderna redan i mars.

På Kökar Kulturs utmärkta hemsida (www.kokarkultur.com) skriver de bland annat:

The archipelago is a world of contradictions, it is calm and wild, large and little, rich and poor, all at the same time, and this has had an effect on the traditions and the lifestyle of people living on the islands. In earlier days, the islands were isolated and therefore the inhabitants had to learn to live on their own; they were fishermen and farmers, they built boats and houses, they sewed their clothes, etc. Everything had to be done at home. Women and men worked together. Therefore, the tradition of handicraft is still living in the Åland Islands.

Skrifter

Nyligen har Ragna Ahlbäck och Ulla-Lena Lundbergs klassiska verk om Kökar fått en uppföljare i Katarina Gäddnäs-Karlssons *Ytterst*. De tre böckerna bildar tillsammans en triptyk som visar Kökar ur tre olika tidsperspektiv, tre författarkaraktärer, tre tidsandor, tre sätt att återge Kökar i bild (*Ytterst* är illustrerad med fotografier av Gabriella Nordlund).

Det finns många böcker och småskrifter från Kökar museum, t ex den underbara *Männen som kom från havet*, *Tid som flytt* vilken innehåller Eufemia Carlbergs artiklar 1932-1950, och den vackert illustrerade *Kökar Museum*. De har alla hög historisk och litterär kvalitet och är väl och vackert formgivna.

Margareta Jorpes-Friman sammanställer fortlöpande klippsamlingar över Kökar t ex *Kökar Guide* (1983) och ställer ut fotografier och teckningar från Kökar. En ny *Kulturmiljöinventering Kökar Sottunga* gjordes av Museibyåns Per-Ove Högnäs och Chatarina Lönnroth-Sundman år 2004.

Tidskriften *Skärgård* ägnade nr 2 2005 uteslutande åt Kökar, den franske författaren Philippe Huet har med Kökar i sin reseskildring *Latitudes* (2005) och inom kort kommer en ny bok om fåglar på Kökar, en kombinerad handbok och konstbok producerad av konstnärskretsen i Kökar Kultur rf.

Musik

Kökar har en rik skatt av egna låtar som fick nytt liv under den så kallade folkmusikvågen på 1970-talet, då Kökar (liksom Föglö) bildade ett eget spelmannslag. 1990 ordnades spelmannsstämman på Kökar med omkring 300 spelmän och en publik som räknades till 1500 personer.

I dag vårdas spelmanstraditionen främst av sällskapet Antons Vänner rf, som vill befrämja och utveckla folk- och spelmannsmusiken genom olika typer av sammankomster, såsom kortare och längre kurser samt lägerverksamhet. Föreningens verksamhet riktar sig till alla åldersgrupper. Återkommande arrangemang: Sommarläger på Kökar i huvudsak för barn. Kursverksamhet. Senaste sommaren 2005 ordnades fiollägret på Kyrkogårdsö med femtio deltagare, bland annat från Lettland, Holland, USA och Schweiz.

4.4 Utvecklingsmöjligheter

Följande synpunkter har lämnats, dels på projektets planerade aktivitetsområden, dels allmänt, av de personer som har intervjuats:

Fransiskus

Förläng festen med en dag – t ex lördag 1200 – måndag 1200

Organisera festen med tre delar: det förgångna (Hamnös historia)–
nutiden (kyrkan i tiden) – framtiden (miljöarbetet)

Tänk långsiktigt – hur vill vi festen ska vara om 5 år? Om 10 år?

Røj upp på Hamnö (ta ner alla misspyrdande skog!) gör i ordning
vandningsleden, gör ett gratis informationsblad med den vackra kartan

Koppla Fransiskus till miljö/ekologi/havet

Ordna med en värd på Hamnö

Hämta gästerna med båt från Harparnäs

Skaffa tillbaks extra färjturen 0630 från Galtby Fransiskusmorgonen

Kulturveckan

Skilj kulturveckan och hantverkardagen, lägg hantverkardagen som en
eller flera marknadsdagar i juli med hantverk, försäljning, musik m m

Lägg kulturveckan första veckan i augusti (innan skolan)

Läggs kulturveckan före Forneldarnas natt med konstnärer inriktade mot
vatten och eld

Flytta runt marknadsdagen mellan Väster i Sundet, Karlby och Sandvik
en dag per/vecka varje vecka i juli

Se upp för Rockoff, Sjödagarna, Vinden drar etc, undvik krocker – stora
åländska arrangemang tömmer Kökar när de pågår!

Teater & musik

Teater och drama är mycket viktigt för Kökarborna

Gör en egen musikteater – en musical?

Satsa på fiolspellet, ungdomarna, gamla kökarlåtar

Fiolspel, engagera Gunnar i Vervan, Bolle och Siv Ekström

Spelmansstämma i Kökar

Stöd Antons Vänner

Övriga synpunkter

Utveckling av befintliga sevärdheter

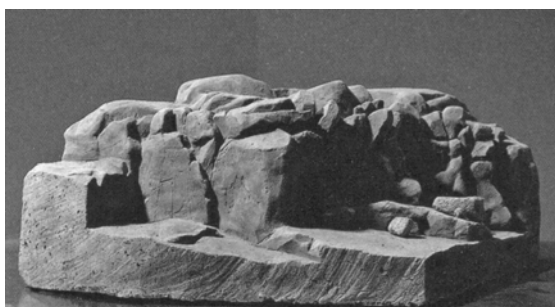
Mer användning av keramikverkstaden & smedjan, håll museet levande!

Skapa ett koncept runt vigsel på Kökar, brudmarschen, brudstigen, båt
till kyrkan, gör i ordning kyrkbryggan...

Gör i ordning ljus, utställningen och informationen i klosterkällaren

Ordna en ordentlig (buss-) parkering mitt emot museet

”Greven” borde ha en egen hörna på museet

Flintberg,, också en sevärdhet

Røj runt Flintberg, så att man ser de sköna bergen vägen mellan Karlby och Hellsö, ordna utsiktsplatser

Befästningsepoken borde ha en egen del på museet, många kökarbor fick slita där

Gör i ordning befästningarna – ta efter Kungsö eller Sälis som förebilder

Nya sevärdheter/aktiviteter

Organisera kanot/kajakresor

Mer exkursiva vandringar på Kalen

Ut på Norrharun, Gåsskär, Örlandet, Östra Långskär, Mörskären, Ören...

Foto- och eller sälsafari till fiskeländen, isskrinnare på våren

Utveckla fågelturism – vi får en ny kökarfågelbok till våren!

Gör en äventyrsbana som i Ekenäs

Ponnyridning

Viskväll – också för kökarbor

Lägerskolor runt havets miljö, kanske bo ute på en holme?

Något fornnordiskt evenemang?

Vindkraftpark kan bli en ny sevärdhet?

Marknadsdag en gång per vecka (lördag?) i juli, som flyttar runt mellan Väster i Sundet, Karlby och Sandvik

Lyft fram sjöröveriet

Båtturer på vattenvägarna genom och runt Kökar

Transporter

Renovera salongerna på m/s Skiftet och m/s Gudingen, bättre kök, resan till Kökar börjar där!

Brist på båtar och kunniga förare som hittar bland kobbar och skär

Korttrutt

Marknadsföring och försäljning

Turismen är alltför ensidigt inriktad på ”endagsturister” (resebyråerna)

Sälj en voucher med ”allt” på Kökar: mat på färjan, besök på museet, logi... = ett paket som kan finnas i olika prisklasser

Vi borde göra ett ordentligt marknadsföringsprojekt mot Estland: mässresa, mediskurs i estniska, översättning av information etc.

Egen bokningscentral i Kökar för att sälja ”våra resor”. Varför ska Ålandsresor bestämma hur länge folk ska stanna i Kökar (= 1 natt)?

Lär av Satu Numminens i Kumlinge bokningscentral för skärgårdstransporter

Egen hemsida www.kokar.com

Gör en bra hemsida som visar upp Kökar med proffsigt bokningssystem där man kan lägga upp en resa

Ett ställe på Kökar där en person har koll, har greppet om alla möjligheter och resurser = en informatör

Golfbana i Föglö ger möjlighet för besökare att bo i Kökar och åka båt över till Föglö för att golfa på dagen – det bästa av två världar!

Skicka julkort till alla som varit på Kökar på sommaren – med något smart erbjudande, så de kommer igen...!

Service

Utbildade guider som finns organiserade genom något system

Någon som man kan ringa och boka guider, båtar, logi

Egen turistsekreterare i Kökar

Mer försäljning av lokala produkter

Minilivs som är öppet på kvällen

Kafé/restaurang med ”vanlig” mat

Egen bokningscentral i Kökar där man kan höra sig för, ordna logi, boka guider, båtturer

Bed & breakfast

Mera stugor, bättre standard

Organiserad uthyrning av sommarkökarbornas stugor (jämför stuguthyrning genom Turistföreningen Sydväst i Ekenäs, eller svenska fjällen)

Mycket mycket mer samarbeten

Färsk fisk, rökt fisk, eget svartbröd (inte från Brändö)

Ledholmare – som Harry Eriksson gjorde strömmingsburgare

Vart har skomakarlaxen tagit vägen?

5 REKOMMENDATIONER

Utifrån de intervjuade personernas synpunkter föreslår jag projektet Kökar Kulturturism att satsa på följande områden:

- 1 Utveckla Fransiskusdagarna kring ekumenik, historia och miljötänkande; tänk särskilt på vem som ska ”äga” festen i framtiden
- 2 Skilja Kulturveckan – som med fördel kan höra ihop med ”Forneldarnas natt” i slutet av augusti och därmed bidra till att förlänga turistsäsongen – från hantverkardagarna, som bör bli en eller flera lokala marknadsdagar i juli;
- 3 Ge stöd till drama, musik och framförallt fiolspelet;
- 4 Skapa en lokal bokningscentral på Kökar, som styr turismen till det som vi vill och som kan boka logi, guider och båtar; om bokningscentralen är i kommunal regi, kan oro för partiskhet undvikas. Bokningscentralen torde kunna vara självfinansierad med medel som styrs om från provisioner till de stora resebyråerna.
- 5 Göra i ordning Otterböte så man hittar dit och förstår vad det är;
- 6 Bjuda in till en tänkarstuga om kvalificerad vinterturism på Kökar.

6 KÄLLOR

6.1 Intervjuer

28 intervjuer med kökarbor: politiker, turistföretagare, serviceställen, kulturarbetare, guider, tjänstemän.

Mailväxling med statistiker Katarina Norrgård, Skärgårdstrafiken

Fortlöpande stöd från Lis Karlsson, Företagsam skärgård

6.1 Skrivna och ibland tryckta källor

Erland, Olof: *Det som komma kan*, Ålands Landskapsstyrelse 2005

Gustavsson, Kenneth: *Hamnö*, Mariehamn 1995

Gäddnäs-Karlsson, Katarina, *Ytterst*, 2005

Jansson, Olof: *Franciskusdagen i Kökar. Så började det*, 1998

Johansson, Helena: *Förprojektering, Medeltiden i Kökar*, 2002

Lundberg, Ulla-Lena: *Franciskus i Kökar*, Åbo 1985

Musei- och samarbetsprojektet *Medeltiden i Kökar och Norra Östersjön*, 1999

Tidningen Åland: *Turistföretagare söker styrka i samarbete*, 20 januari 2006

Ålands landskapsstyrelse: *Ålands turismstrategi 2003-2010*

Ålands landskapsregering/Näringsavdelningen: *Fakta om turismen på Åland*

ÅSUB: *Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2003*, ÅSUB 2004:2